

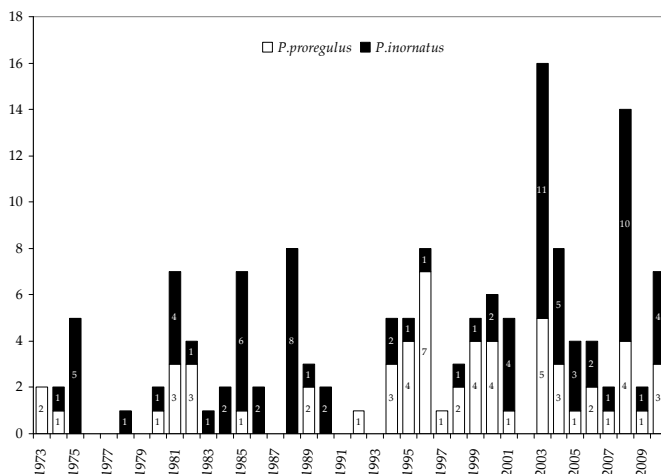

Vööt-lehelinnu *Phylloscopus inornatus* ja kuld-lehelinnu *P. proregulus* esinemisteed Eestis 1973–2010.

Uku Paal

ukupaal@hotmail.com

Käesolevas kokkuvõttes on analüüsitud Eesti linnuvaatluste andmebaasidest ja kirjandusest kogutud vööt-lehelinnu *Phylloscopus inornatus* ja kuld-lehelinnu *P. proregulus* vaatlusi, mis on tehtud kuni 2010. aastani. Mõlemad liigid olid kuni 1997. aastani Eesti Linnuharulduste Komisjoni poolt käsitletavate liikide seas. Kuna vaatluste hulk on kõikjal Euroopas paarikümne aasta jooksul kasvanud, siis ei peeta neid liike enamiku Euroopa riikide haruldustekomisjonide nimekirjades (välja arvatud piirkondlikud haruldustekomisjonid osades riikides). Viimasel kolmel kümnendil on vööt- ja kuld-lehelind esinenud regulaarselt ka Eestis. Kahel aastal (2003 ja 2008) on kohatud ka suuremal hulgal isendeid (joonis 1) ja need vaatlused korreleeruvad naaberriikides täheldatud invasioonidega. Erandiks võib pidada 1989. aastat, mil mujal täheldatud suurinvasiooni ajal registreeriti Eestis vaid üks vööt- lehelinnu ja kaks kuld-lehelinnu vaatlust.

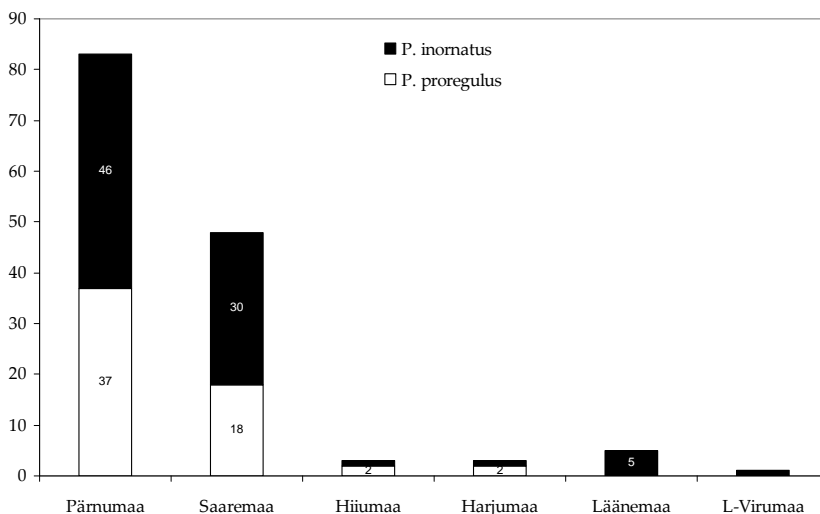
Joonis 1. Kuld- ja vööt-lehelinnu vaatlused Eestis aastatel 1973–2010.

Figure 1. Observations of Pallas's Leaf Warbler and Yellow-browed Warbler in Estonia 1973–2010.

Kuld-lehelind pesitseb Lõuna-Siberis, Mongoolias ning mõnedel aladel Tiibetis ja Hiinas. Lind talvitub subtroopilises Aasias. Ta on Euroopas Siberi eksiküalistest üks tavalisemaid (kuigi pesitsusaladeni on ca 3000 km) ja parimatel aastatel kohatakse Lääne-Euroopas sadu isendeid (Tarsiger 2010). Näiteks Suurbritannias kohati perioodil 1958–2003 1783 isendit (Fraser & Rogers 2006). Kuld-lehelindu kohati Eestis esimest korda Kablis 17.10.1973 (eElurikkus 2011), Lätis 1967. (Latvijasputni 2010), kuid Soomes juba 1934. aastal (Tarsiger 2010). Arvukaimate vaatlustega aastad olid Eestis 1996, mil Pärnumaal püüti 7 isendit (Suurbritannias samal ajal nt 116 isendit) ja 2003, kui Saaremaal nähti 5 lindu (joonis 1). Ka mujal Euroopas registreeriti samal ajal uued rekordid – Soomes 132 ja Suurbritannias 303. Keskmine aastas vaadeldud isendite arv Eestis perioodil 1973–2010 oli 1,57 isendit. Kokku on vaatlusi 60 isendi kohta.

Vööt-lehelind pesitseb Uuralitest Ida-Siberini ja lõuna suunas kuni Mongoolia, Mandžuuria ja arvatavasti ka Põhja-Koreani. Meile lähimad pesitsusalad asuvad Euroopa kirdepoolseimas osas. Lind talvitub Lõuna-Hiinas ja Kagu-Aasias (Fraser & Rogers 2006). Tegemist on kõige tavalisema Siberi eksiküalistega Euroopas ja parimail aastail kohatakse siin kuni paar tuhat isendit ning üksikud jäävad Lääne-Euroopasse talvitumagi. Seega on liik Euroopas tavalisem kui kuld-lehelind. Näiteks Suurbritannias kohati perioodil 1958–2003 9093 isendit (Fraser & Rogers 2006). Vööt-lehelindu kohati Eestis esimest korda Kablis 13.10.1974 (eElurikkus 2011), Lätis 1967. (Latvijasputni 2010) ja Soomes 1962. aastal (Tarsiger 2010). Rekordiline oli 2003. aasta, mil Eestis kohati 11 isendit (joonis 1) ja see ühtib kogu Euroopas täheldatud suurinvansiooniga. Suurbritannias vaadeldi samal ajal rekordilised 853 ja Soomes 155 isendit, kuid Lätis vaid 3 (Latvijasputni 2010). 2008. aastal registreeriti 10 isendi vaatlused (joonis 1) ja seegi kattub mujal Euroopas täheldatud arvuka esinemisega (nt Soomes rekordilised 245 isendit, Lätis 4 (Latvijasputni 2010)). Keskmine aastas vaadeldud isendite arv Eestis perioodil 1974–2010 on 2,21 isendit. Kokku on vaadeldud 84 isendit.

Enamik vööt- ja kuld-lehelinnu vaatlusi on tehtud Pärnumaal ja Saaremaal (joonis 2). Pärnumaa vaatluste rohkus on tingitud Kabli ja Lao linnujaama pikaajsest tegevusest. Saaremaa vaatlused on tehtud eelkõige Sõrve linnujaamas. Sisemaal pole neid liike Eestis veel kohatud.

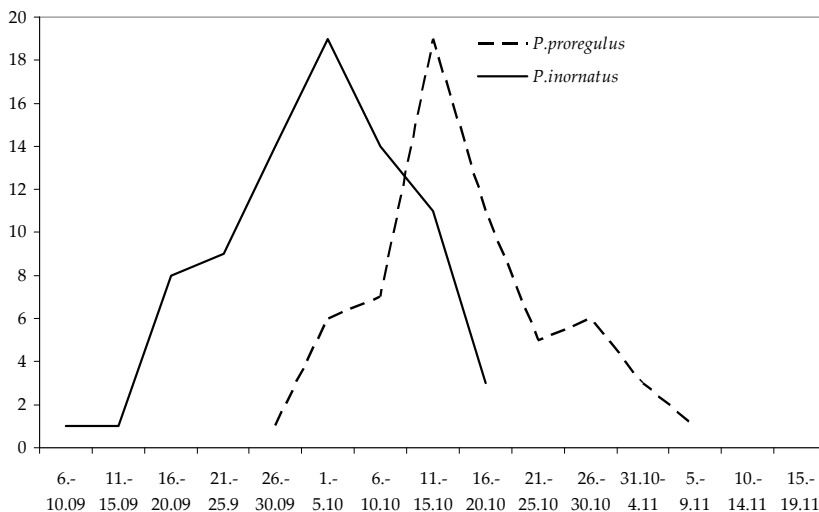

Joonis 2. Kuld- ja vööt-lehelinnu vaatluste jaotumus maakonniti Eestis aastatel 1973–2010.
Figure 2. Observations of Pallas's Leaf Warbler and Yellow-browed Warbler by counties in Estonia 1973–2010.

Mõlema liigi puhul on üle 70% isenditest püütud linnujaamades (vööt-lehelinde 61, kuld-lehelinde 46), kuid viimasel kümnendil on tehtud järjest enam vaatlusi avamaastikul (vastavalt 23 ja 14), seda eelkõige seepärast, et alates 2005. aastast ei toimi enam Lao linnujaam ja Sõrve linnujaamas on massrõngastamine samuti lõpetatud. Seega on vähenenud rõngastatud isendite hulk (%) võrreldes maastikuleidudega ja seeläbi on vähenenud ka vaatluste üldhulk. Samas on linnuvaatlejad õppinud liike paremini tundma (mõlemale liigile on iseloomulik kutsehüüd) ja teadlikult otsima, mis tõstab maastikult leitud isendite arvu oluliselt. Esimesed vaatlused avamaastikul tehti Eestis üllatavalt hilja: kuld-lehelinnul 1998 ja vööt-lehelinnul 1995 ja seda soomlaste

poolt (eElurikkus 2011). See illustreerib kesist linnutundmise ning -otsimise taset Eestis.

Kuld- ja vööt-lehelindude esinemine koondub ajaliselt lühikesele perioodile septembrist novembrini (joonis 3). Vööt-lehelind on varasem liik ja esimesi isendeid nähakse Eestis sageli septembris. 10.09.1985 Laos rõngastatud lind oli erakordselt varajane. Esinemise tipp on koondunud oktoobri esimesele pentaadile. Pärast oktoobri keskpaika väheneb vööt-lehelinnu vaatluste hulk selgelt (joonis 3). Samuti on Läti 138 vaatlusest enamik tehtud oktoobri esimesel kolmandikul (Latvijaspusti 2010) ja ka Soome vaatlused koonduvad oktoobri algusesse (Lintutiedotus 2010). Eestist pole veel ühtegi vaatlust kevadperioodist. Soomes ja Rootsis on vööt-lehelindu kohatud aga ka kevadel (Artportalen 2010, Lintutiedotus 2010), kuid üldiselt on mõlemad liigid kevadkuudel kõikjal Euroopas väga haruldased. Rootsis on liiki kohatud ka jaanuaris (Artportalen 2010).

Joonis 3. Kuld- ja vööt-lehelinnu vaatlused pentaadide lõikes Eestis aastatel 1973–2010.

Figure 3. Observations of Pallas's Leaf Warbler and Yellow-browed Warbler by pentads in Estonia 1973–2010

Kuld-lehelindu kohatakse meil tavaliselt oktoobris (joonis 3). Esinemistipp jääb 11.–15. oktoobri vahele. See on sarnane Läti 38 vaatluse statistikaga, kus enamik vaatlusi oli tehtud oktoobri keskpaigas (Latvijasputni 2010). Eestist on vaid üks septembrikuine vaatlus – 27.09.2000 rõngastus Sõrvest (M. Martinsoni andmed). Viimaseid isendeid nähakse isegi novembris ja hilisem vaatlus on pärit 18.11.2001 Lohusalust (Estbirding 2011). Soomes on liiki kahel korral kohatud ka detsembris (Lintutiedotus 2010) ning Rootsis on liik isegi paaril korral talvitanud (Artportalen 2010), kuid üldiselt on liik detsembris Põhja-Euroopas väga haruldane. Eestis väheneb peale novembri keskpaika vaatluste hulk märgatavalt. Rootsist on teada ka mitmeid kevadvaatlusi (Artportalen 2010), kuid sarnaselt vööt-lehelinnule on need väga erandlikud üksikjuhtumid.

Tänuavaldus. Mati Martinson ja Olavi Vainu.

Kirjandus. – **Artportalen 2010.** <http://artportalen.se> (01.01.2010). – **eElurikkus 2011.** eElurikkuse andmebaas. [Http://elurikkus.ut.ee/observations.php?lang=est&mk=&kingdom=3&pclass=21630&qresult=yes&time_sc=week&sort1=3&sort2=DESC](http://elurikkus.ut.ee/observations.php?lang=est&mk=&kingdom=3&pclass=21630&qresult=yes&time_sc=week&sort1=3&sort2=DESC) (08.05.2011). – **Estbirding 2011.** www.estbirding.ee (08.05.2011). – **Fraser, P. & Rogers M. 2006.** Report on Scarce Migrant Birds in Britain in 2003 Part 2: Short-toed Lark to Little Bunting. *British Birds* 99: 129-147. – **Latvijasputni 2010.** <http://www.latvijasputni.lv/> (01.01.2010). – **Lintutiedotus 2010.** <http://www.santamargarita.fi/lintutiedotus/> – **Tarsiger 2010.** www.tarsiger.com (01.01.2010).